

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Кафедра хімії, екології та методики її навчання
Кафедра географії та методики її навчання
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут агроекології і природокористування НААН України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція

**ІНТЕГРАЦІЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ТА ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В ГЕОГРАФІЧНІЙ, ЕКОЛОГІЧНІЙ ТА ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ**

Умань
15 листопада 2018 року

Зміст

<i>Браславська О. В., Пасько Н. Є.</i> Значення релігії у соціокультурному розвитку країни.....	5
<i>Браславська О. В., Бурковський І. М.</i> Особливості прояву диференціації регіонального розвитку України.....	8
<i>Безлатня Л. О., Козинська І. П.</i> Функції сакральних ландшафтів міжзонального геоекотону «Лісостеп-Степ» Правобережної України... ..	13
<i>Валюк В. Ф.</i> Формування наукового мислення майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема.....	16
<i>Нончаренко Н.</i> Natural preservation objects of the territory of the southern Buh ecoregion.....	20
<i>Горбатюк Н. М.</i> Домашній хімічний експеримент.....	23
<i>Горбатюк Н. М., Клейменова Ю. М.</i> Аспекти використання випереджаючого навчання на уроках хімії.....	25
<i>Горбатюк Н. М., Харко І. В.</i> Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках хімії.....	27
<i>Гнатюк Н. О., Євстафієва С.</i> Бойові хімічні речовини і фізико-хімічні основи їх застосування.....	29
<i>Гнатюк Н. О., Мірчук А. С.</i> Екологічна токсикологія як галузь екології.....	32
<i>Гнатюк Н. О., Куліш А. Ю.</i> Токсичні речовини органічного синтезу: полімерні матеріали.....	37
<i>Гнатюк Н. О., Харко І. В.</i> Сучасні технологічні системи очищення питного водопостачання.....	40
<i>Галушко С. М., Захаревич В. В.</i> Дослідження структури розплавів системи Al-Cu.....	44
<i>Гончарук В. В., Андрющенко К. І.</i> Педагогічні умови формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки.....	49
<i>Душечкіна Н. Ю., Мірчук А. С.</i> Принципи реалізації системи хімічної освіти у підготовці майбутніх вчителів хімії.....	54
<i>Донченко Л. М., Тамбовцев Г. В., Иванова В. М., Сапун Т. А.</i> Рекреационная деятельность на территориях и объектах природно-заповедного фонда Запорожской области.....	60
<i>Дідура Р. В., Кривда Ю. І.</i> Вплив АЗС на придорожні смуги у дорожній ландшафтно-інженерній системі «Київ – Одеса».....	63
<i>Жиляк І. Д., Зеленська Є. А., Давискиба В. В.</i> Еколого-гігієнічна оцінка якості питного цетралізованого водопостачання м. Умань методом Allium test.....	66
<i>Задорожна О. М.</i> Формування мотивації студентів педагогічних університетів до природоохоронної діяльності.....	69
<i>Запорожець Л. М.</i> Проблеми демографічного старіння населення.....	73

Красноштан І. В., Катрук Н. В. Ріст та розвиток однорічних кронваних саджанців сорту Мутсу внаслідок впливу фізіологічно активних речовин.....	76
Лаврик О. Д., Цимбалюк В. В. Ознаки та властивості ландшафтної техносфери.....	79
Люленко С. О. Формування біологічних понять в учнів основної школи	82
Любинський О. І. Роль екологічної освіти та виховання у підготовці висококваліфікованих кадрів на основі принципів сталого розвитку....	86
Максютов А. О., Пінчук О. Я. Теоретико-дидактичні аспекти географії.....	91
Макаревич І. М. Зміст інформаційної компетентності майбутніх учителів географії.....	94
Прохорова Л. А., Зав'ялова Т. В., Непша О. В. Використання відновлювальних джерел енергії та перспективи розвитку альтернативної енергетики в Запорізькій області.....	97
Половка С. Г., Убога А. Ю., Гончарук Р. С. Грунтовий покрив та земельні ресурси Черкаської області.....	100
Подзерей Р. В. Основні аспекти сучасного природокористування	105
Рожі І. Г. Елемент самостійної роботи під час краєзнавчо-туристської діяльності.....	107
Совгіра С. В. Проблеми функціонування Південно-Бузького екокоридору.....	110
Сокальський А. І., Солошенко О. В. Дослідження як практична складова шкільної географії.....	115
Сорокіна С. І., Душечкіна Н. Ю., Титаренко В. С. Критика біогенетичного закону.....	123
Султанова В. В. Роль інтегрованого курсу «Природничі науки» у формуванні екологічного мислення здобувачів освіти.....	128
Ткач Є. Д. Фіторізноманіття міжсегетальних екотонів Правобережного Лісостепу України.....	130
Козинська І. П., Безлатня Л. О. Світовий досвід екологічної реабілітації територій з відходами підприємств уранової промисловості	138

- : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнар. участю; до 25-ї річниці Незалежної України), 12-13 листопада 2015 р., Умань. – Умань : ВПЦ "Візаві" , 2016. – С. 14–17.
2. Максютов А. О. Самостійна робота студентів-географів як складова підготовки майбутнього фахівця / А. О. Максютов // Наукові записки екологічної лабораторії УДПУ. – Вип. 18. – Умань : ВПЦ "Візаві", 2015. – С. 129–133
 3. Хуторской А. В. Дидактическая евристика / А. В. Хуторской // Теория и технология креативного обучения. – Москва : изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

*Совгіра С. В. д.п.н., професор
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail: sovglasvitlana@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІВДЕННО-БУЗЬКОГО ЕКОКОРИДОРУ

Дедалі більше антропогенний тиск призводить до негативних змін природного середовища. Одним з ефективних інструментів збереження природних комплексів є створення заповідних (природоохоронних) територій, які утворюють природно-заповідний фонд (ПЗФ). Для створення ефективних систем територіальної охорони природи необхідні комплексні роботи з оцінки стану існуючих мереж заповідних (природоохоронних) територій.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних завдань розбудови національної екомережі на етапі сталого розвитку, розвитку заповідних територій у різні періоди внесли Т. Андрієнко, О. Божко, М. Голубець, А. Гудзевич, П. Гриник, М. Гродзинський, Я. Дідух, Г. Денисик, І. Ковальчук, В. Костюшин, О. Маринич, Г. Марушевський, Я. Мовчан, В. Пащенко, С. Попович, Л. Руденко, С. Стойко, С. Тарашук, П. Царик, В. Шевченко, Ю. Шеляг-Сосонко, В. Шевчук та інші. Вчені дослідили тісну взаємозалежність між

станом природного довкілля та соціально-економічним розвитком суспільства. Вони вважають, що розвиток заповідної справи в Україні значною мірою зумовлюється денатуралізацією природних екологічних систем, яка дедалі посилюється у глобальному та регіональному масштабі. У зв'язку з цим особливого значення набуває підтримання природного ходу основних екологічних процесів, збереження унікальних та типових екологічних систем, всього різноманіття генетичних ресурсів біосфери, які нині перебувають під загрозою знищення через надмірну експлуатацію природних ресурсів та деструкцію ландшафтів [2, с.378].

Відповідно науковці пропонують різні проекти і схеми формування екомережі та її складових.

У системі державного управління соціальними, економічними та іншими процесами все більшого поширення набуває державна регіональна політика. Зважаючи на це, стратегічну лінію управління заповідними територіями й об'єктами слід розглядати у контексті регіональних та місцевих інтересів. Тому об'єктом дослідження, присвяченого розв'язанню проблем підвищення ефективності природно-заповідних територій і об'єктів, обрано Південно-Бузький екокоридор, куди входять Хмельницька, Вінницька, Кіровоградська, Черкаська, Миколаївська та Одеська області, які за своїми ознаками мають певну спільність, яка, забезпечуючи високий потенційний рівень репрезентативності ландшафтних та біотичних комплексів, їх компонентів, ценозів і популяцій, знаходяться під загрозою деградації внаслідок суцільного розорювання території та втрати видів флори і фауни, забруднення вод господарськими, комунальними, промисловими стоками і поверхневими стоками з оброблюваних у сільському господарстві земель.

У більшості випадків території та об'єкти ПЗФ представляють собою окремі фрагменти річкових долин, надзаплавних терас, вододілів, схилів балок тощо, що були сформовані протягом тривалого геологічного часу під дією зональних факторів на стику лісостепу і степу, та інтразональних факторів, обумовлених геолого-геоморфологічними особливостями розвитку долино-терасованих комплексів річок, які відносяться до річкового басейну Південного Бугу.

У лісостеповій частині екокоридору переважають ландшафти з фрагментами природного рослинного покриву, які поступаються місцем розораним землям. Степові ландшафти майже суцільно розорані і використовуються в сільському господарстві, що обумовлює їх швидку деградацію. Процеси самовідновлення відбуваються тільки на територіях, виведених із господарського використання, та на природоохоронних територіях. Природне різноманіття ландшафтів представлено 35 ландшафтними місцевостями, які за ознаками поширення ґрунтів та особливостей рослинного покриву поділяються на такі категорії: типові, рідкісні, а також зникаючі. Типові природні комплекси представлені 20 місцевостями, які займають понад 98 % території екокоридору.

Рідкісні та зникаючі природні комплекси представлені 15 місцевостями, площа яких становить 2 % території екокоридору. Зникаючі природні комплекси – це найбільш вразливі комплекси, що являють собою залишки первинних природних лісів, луків та степів серед суцільно розораних земель, яким загрожує зменшення їх площ та загибель внаслідок подальшого антропогенного впливу за рахунок розширення сільськогосподарських угідь.

Зокрема вплив сільськогосподарської діяльності на стан та функціонування ПЗФ проявляється у таких факторах: нецільове використання та вилучення зі складу земель ПЗФ; несанкціоновані рубки лісу; перевищення норм допустимого рекреаційного навантаження; браконьєрство; недостатнє бюджетне фінансування установ ПЗФ; деградація ділянок рослинного покриву; втрата біоландшафтного різноманіття; втрата екосистемами біологічної стійкості; загроза втрати вже заповіданих і зарезервованих під заповідання унікальних та еталонних природних комплексів; заміна лісових та степових екосистем агроекосистемами; фрагментація екоотопів, що порушує міграційні шляхи біоти; зниження чисельності популяцій раритетних видів; збільшення кількості адвентивних видів; збільшення відсотка ерозійнонебезпечних та змитих земель; зниження темпів зростання площі ПЗФ; лісові та степові пожежі; забруднення угідь свинцем, що включаються до кругообігу речовин у біогеоценозі; низький рівень матеріально-технічного забезпечення для проведення науково-дослідних робіт.

Серйозною перешкодою подальшому функціонуванню Південно-Бузького екокоридору є відсутність водоохоронних смуг, масова забудова перспективних для екомережі територій елітним котеджним житлом та дачними масивами, фрагментованість рослинного покриву тощо.

Річка Південний Буг розчленована дамбами та майже претворена на низку штучних водойм. Долина річки значною мірою використовується для сільськогосподарської діяльності та житлової забудови. Ділянки у природному та напівприродному стані займають відносно невелику загальну площу. Смуга природної рослинності уздовж річки рідко ширше ніж 50–200 м від урізу води та майже повністю зникає у межах населених пунктів.

Все сказане спрямувало дослідження на розробку комплексу заходів ефективного функціонування Південно-Бузького екокоридору, до яких віднесено його обґрунтування за адміністративно-територіальним та регіональним поділом та визначення перспективних заповідних об'єктів екокоридору для їх подальшого заповідання.

Враховуючи сучасний стан долини р. Південний Буг, формування меридіонального екологічного коридору потребує таких стратегічних заходів:

1) оптимізацію землекористування, впровадження екобезпечного виробництва сільськогосподарської продукції, припинення видобутку корисних копалин у межах заповідних об'єктів;

2) скорочення орних земель та перетворення їх у пасовища або лісові масиви;

3) розширення мережі об'єктів природно-заповідного фонду;

4) зменшення (регулювання) пасовищного навантаження на існуючі пасовища;

5) комплекс заходів по збереженню і відтворенню раритетного біорізноманіття, репрезентативних і унікальних ландшафтних комплексів, здійснити ренатуралізацію фрагментованого біогеоценотичного покриву (особливо для відновлювальних територій екомережі);

6) формування оптимального вікового балансу лісових насаджень: доля лісів старших вікових груп має значно зрости;

7) регулювання рекреаційного навантаження, особливо поблизу великих міст (можливо для цього потрібно створення додаткових регіональних ландшафтних та національних парків);

8) припинення забудови поблизу річки (генеральними схемами розвитку всіх населених пунктів мають бути передбачені обмеження щодо розвитку забудови у заплаві річки, а також формування ділянок екокоридору або уздовж річки, або, якщо це не можливо, в обхід населених пунктів);

9) виділення водоохоронних зон, захисної прибережної смуги (ширина 100 м з кожного берега) уздовж всього Південного Бугу, як це і передбачено чинним законодавством, впорядкування зон для масового відпочинку, визначивши рівень рекреаційного навантаження з метою зменшення «туристичної ерозії», розвитку екологічного туризму;

10) з метою збереження біорізноманіття, розвитку рекреаційної діяльності виокремлення сприятливих зон для розвитку екотуризму та розробити екологічні стежки

11) створення рибоходів на всіх дамбах, які перекривають Південний Буг, для забезпечення екологічного зв'язку між різними ділянками річки;

12) посилення боротьби з браконьєрським видобуванням риби на Південному Бузі.

13) резервування територій, що мають значне біоландшафтне різноманіття для створення нових і розширення існуючих об'єктів ПЗФ (буферних зон навколо них) і регіональної екомережі.

Потребують подальшого наукового опрацювання питання уточнення структури елементів національної екомережі, розроблення переліку структурних елементів регіональних схем формування екомереж, визначення розмірів екологічних коридорів і режимів їх функціонування, забезпечення єдності підходів до формування екомережі на основі ГІС-технологій.

Список використаних джерел:

1. Систематизація регіональних екомереж та перспективних заповідних територій Південно-Бузького меридіонального екологічного коридору: колективна монографія / С. Совгіра,

- Г. Гончаренко, В. Миколайко, Н. Душечкіна – Умань, Сочінський М. М., 2018. – 480 с.
2. Черемнова А. І. До питання створення та охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 378–382.
 3. Natural conditions and structure of the Southern Buh meridional ecological corridor: collective monograph / S. Sovhira, H. Honcharenko, V. Artamonov, O. Mitriasova. Palmarium Academic Publishing, 2018. 233 p.

Сокальський А. І. *учитель геог. вищ. кат., ст. учитель
Легедзинська загальноосвітня школа I-III ступенів
Тальнівського р-ну Черкаської області
e-mail:sokal69@ukr.net*

Солошенко О. В. *учитель геог. вищ. кат., ст. учитель
Тальнівська загальноосвітня школа I-III ступенів №2
Тальнівського р-ну Черкаської області
e-mail:oksana-u77@ukr.net*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

У сучасному світі простір інформації є надзвичайно широким, а обсяги та доступу до неї значно зросли. Тому в освіті з'явилася потреба в тому, щоб учні не лише засвоїли теоретичні знання, а й оволоділи новими вміннями та навичками застосувати їх у повсякденному житті. У зв'язку з цим оновленим Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти під час вивчення предмету «географія» передбачено дослідження як вид навчальної діяльності. Організація навчання за оновленою програмою з географії та введення в курс досліджень здійснюється поступово, починаючи з 6-го класу. Головною причиною зміни змісту та структури навчання є збільшення практичної складової під час вивчення предмету.